Σύγκρουση Ισραήλ-Ιράν: άμεση εναντίον έμμεσης στρατηγικής

23/06/2025

Με αφορμή τις πολεμικές μεθοδολογίες που ακολουθούν Ιράν και Ισραήλ στην τρέχουσα μεταξύ τους σύγκρουση, στο παρόν άρθρο θα προβούμε σε μια αντιπαραβολή της άμεσης και της έμμεσης προσέγγισης του μάχεσθαι. Είναι πρόδηλο ότι το Ισραήλ επιλέγει να εφαρμόζει τη λεγόμενη «άμεση» προσέγγιση στη σύγκρουσή του με το Ιράν, επιδιώκοντας με κεραυνοβόλες αεροπορικές κυρίως επιχειρήσεις ξεκάθαρα, συντριπτικά πλήγματα που επιφέρουν συγκεκριμένα και απτά αποτελέσματα (Effects – Based Operations) σε σύντομο χρονικό διάστημα. Η προσέγγιση αυτή θυμίζει τον πυγμάχο που προσπαθεί απ' τον πρώτο κιόλας γύρο, ει δυνατόν, να διαλύσει τον αντίπαλό του με συνεχή (μπαράζ) γρονθοκοπήματα, θέτοντάς τον νοκ-αουτ. Αυτή η μεθοδολογική προσέγγιση στρατιωτικών επιχειρήσεων επιβάλλεται στην περίπτωση του Ισραήλ, λόγω των περιορισμών που το χαρακτηρίζουν, όπως το μικρό του μέγεθος με τον ολιγάριθμο και πολύτιμο πληθυσμό του και τη συναφή μικρή οικονομία του, που δεν είναι δυνατόν από μόνη της να επωμιστεί το βάρος μιας μακρόχρονης πολεμικής διένεξης. Εφαρμόζεται όμως η εν λόγω προσέγγιση και ένεκα των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που χαίρει το Ισραήλ σε σύγκριση με τις λοιπές χώρες της Μέσης Ανατολής, τα οποία έχουν να κάνουν με την τεχνολογική και αεροπορική υπεροχή που διαθέτει. Έτσι, χάρη στα αεροσκάφη 4ης και 5ης γενεάς, εφοδιασμένα με την τελευταία λέξη της τεχνολογίας σε ό,τι αφορά τα οπλικά και τα ηλεκτρονικά τους συστήματα, όπως και χάρη στα εξελιγμένα μη επανδρωμένα αεροσκάφη του, δύναται να επιφέρει σε ελάχιστο χρόνο συντριπτικά πλήγματα στρατηγικού επιπέδου, όπως φάνηκε στις αιφνιδιαστικές επιχειρήσεις αποκεφαλισμού της ιρανικής στρατιωτικής ηγεσίας και το μετέπειτα βομβαρδισμό κρίσιμων ενεργειακών, στρατιωτικών και πυρηνικών υποδομών του Ιράν.

Από την άλλη, το Ιράν ακολουθεί συστηματικά τη λεγόμενη «έμμεση» στρατηγική προσέγγιση προκειμένου να αντιμετωπίσει τα ανωτέρω πλεονεκτήματα του αντιπάλου του. Συγκεκριμένα, όπως έχει επανειλημμένα αναφέρει σε συγγράμματα και διαλέξεις του ο καθηγητής Γεωστρατηγικής και Αμυντικών Συστημάτων Κωνσταντίνος Γρίβας, το Ιράν έχει αναπτύξει και εφαρμόσει δόγματα και μεθοδολογίες αποκεντρωμένης διοίκησης, σύμφωνα με τα οποία το πεδίο της σύγκρουσης γίνεται αντιληπτό ως πολυδιάστατο (multidimensional) και «χαοπλεξικό» (chaoplexic). Στο πλαίσιο αυτό οι πολεμικές επιχειρήσεις διεξάγονται από μεμονωμένους αυτόνομους θύλακες ή «ψηφίδες» τόσο εντός όσο και εκτός ιρανικής επικράτειας, κατά μήκος δηλαδή του λεγόμενου «άξονα της αντίστασης», διατηρώντας πάντως την πρωτοβουλία των ενεργειών ως προς τη λήψη αποφάσεων και την ανάληψη δράσης, ενώ παράλληλα συντονίζονται ως προς τον γενικότερο στρατηγικό στόχο. Αυτός ο λεγόμενος πόλεμος «ψηφιδωτού» ή «μωσαϊκού» (Mosaic warfare) είναι ιδιαίτερα ανθεκτικός σε επιχειρήσεις αποκεφαλισμού ηγεσίας και αποδιοργάνωσης του συστήματος Διοίκησης και Ελέγχου (Command & Control) από την πλευρά του αντιπάλου. Η θεμελιώδης επιχειρησιακή μέθοδος μάχης που τον

χαρακτηρίζει έγκειται αφενός στην «άρνηση επαφής» με τα ισχυρά κέντρα προβολής ισχύος του αντιπάλου σε συνδυασμό με την διαρκή κινητικότητα (mobile warfare) προς επίτευξη της μέγιστης δυνατής επιβιωσιμότητας των φίλιων μέσων προβολής ισχύος, εν προκειμένω των εκτοξευτών διάφορων τύπων πυραυλικών συστημάτων και ρουκετών. Στη συνέχεια, και υπό την κάλυψη είτε του υπεδάφους είτε του σκότους, τα αποκεντρωμένα αυτά κατώτατα κλιμάκια διοίκησης που ανήκουν είτε στον τακτικό στρατό είτε στο σώμα των Φρουρών της Επανάστασης είτε σε διάφορες σιιτικές πολιτιφυλακές της ευρύτερης Μέσης Ανατολής προβαίνουν στο λεγόμενο «βλεματοκεντρικό» πόλεμο, σύμφωνα με τον ανωτέρω καθηγητή, εξαπολύουν δηλαδή από απλές ρουκέτες και μη επανδρωμένα αεροχήματα αυτοκτονίας μέχρι βαλλιστικούς πυραύλους και πυραύλους πλεύσης (cruise) ποικίλου βεληνεκούς, που φέρουν τόσο συμβατικές εκρηκτικές κεφαλές όσο και κεφαλές διασποράς επιμέρους βλημάτων, επί των στόχων τους στο έδαφος του Ισραήλ, αλλά και απ' ότι αναμένεται και σε άλλες, δυτικών συμφερόντων υποδομές στο άμεσο μέλλον. Ο συνδυαστικός καταιγισμός διάφορων τύπων βλημάτων από διαφορετικές κατευθύνσεις (Χεζμπολάχ στο Βορρά, Χούθι στο Νότο, ιρανικές δυνάμεις και σιιτικές πολιτοφυλακές ανατολικά) αποτελούσαν μέχρι τώρα προαπαιτούμενο για τον αιφνιδιασμό, αποσυντονισμό, κορεσμό και τελικώς την επιτυχή διάτρηση της πολυστρωματικής ισραηλινής αεράμυνας. Φαίνεται όμως ότι παρά την κονιορτοποίηση της Χεζμπολάχ και των Χούτι στο πρόσφατο παρελθόν από τις αεροπορικές δυνάμεις πρωτευόντως του Ισραήλ και δευτερευόντως των ΗΠΑ, το Ιράν κατορθώνει να πετύχει από μόνο του να πλήττει στόχους εντός του Ισραήλ χάρη στην ανάπτυξη των λεγόμενων «υπερ-υπερηχητικών» (hypersonic) πυραυλικών συστημάτων του, τα οποία είναι δύσκολα ανασχέσιμα ακόμη και στις περιπτώσεις όπου η ισραηλινή αεράμυνα επικεντρώνεται εξολοκλήρου στην αντιμετώπισή τους.

Ταυτόχρονα, μέσω των υπόγειων δικτύων καταφυγίων και βάσεων που έχει ήδη προ πολλού κατασκευάσει γι' αυτές ακριβώς τις πολεμικές συνθήκες που αντιμετωπίζει το τρέχον διάστημα, και όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, μέσω της συνεχούς αλλαγής θέσης των οπλικών τους συστημάτων, καθίσταται δυνατή η προϋπόθεση της άρνησης επαφής με τον αντίπαλο, η οποία είναι εκ των ων ουκ άνευ προκειμένου να συνεχίσει να μάχεται επί μακρόν σε συνθήκες αεροπορικής κυριαρχίας του αντιπάλου. Ειδικά ως προς το τελευταίο, αξίζει να σημειωθεί ότι η εν λόγω προπαρασκευή του Ιράν αφορούσε ενδεχόμενη μακρόχρονη πολεμική αντιπαράθεση με τις ΗΠΑ, η πολεμική αεροπορία των οποίων μπορεί ποιοτικά να είναι εφάμιλλη σε γενικές γραμμές με την αντίστοιχη ισραηλινή που αντιμετωπίζουν τώρα, ποσοτικά όμως και σε ό,τι αφορά τη λογιστική υποστήριξη και τη δορυφορική κάλυψη διαθέτει μακράν ανώτερες δυνατότητες, ενώ η οικονομία των ΗΠΑ μπορεί υποστηρίξει πολύ πιο παρατεταμένες επιχειρήσεις από το Ισραήλ το οποίο επιβαρύνεται δυσανάλογα οικονομικά κάθε επιπλέον ημέρα πολέμου, ενώ οι όποιες απώλειες είναι πολύ πιο δύσκολα αναπληρώσιμες στην περίπτωση ενός μικρού κράτους όπως το Ισραήλ. Συνεπώς, θεωρητικά τουλάχιστον η συγκαιρινή συνθήκη όπου απέναντί του έχει μόνο το Ισραήλ είναι αρκετά πιο εύκολα διαχειρίσιμη.

Εκτιμάται λοιπόν με βάση τα ανωτέρω ότι το Ιράν θα συνεχίσει τις επιχειρήσεις χαμηλής έντασης, εκτοξεύοντας ανά διαστήματα κύματα αποτελούμενα από μερικές δεκάδες πυραύλων, προκειμένου να πετύχει μεσομακροπρόθεσμα τη φθορά και την κατατριβή του Ισραήλ. Παράλληλα, θα συνεχίζει να προστατεύει τα κρίσιμα «άσετ» του μέσω της κάλυψης, απόκρυψης και διαρκούς κινητικότητας, προκειμένου να εξαντλήσει οικονομικά και ψυχολογικά τον αντίπαλό του σε κοστοβόρες μεν αέναες και ατελέσφορες δε αεροπορικές επιχειρήσεις. Το γεγονός μάλιστα ότι η ισραηλινή κοινωνία είναι ήδη κουρασμένη από τη διετή σχεδόν συνεχή αντιπαράθεση με τους πληρεξούσιους του Ιράν στην περιοχή το προηγούμενο διάστημα, σε συνδυασμό με το πολύ μικρό μέγεθος του Ισραήλ συγκριτικά με τις αχανείς εκτάσεις του Ιράν, δύναται να γείρει τελικώς την πλάστιγγα εις βάρος του πρώτου σε έναν δυνητικό αγώνα αντοχής ανάμεσά τους. Εκτός εαν το Ισραήλ επιλέξει να ανάξει τη μεταξύ τους σύγκρουση σε άλλο επίπεδο, ρίχνοντας π.χ. πυρηνικά στο Ιράν ή παρασέρνοντας τις ΗΠΑ σε έναν ολοκληρωτικό πόλεμο με αυτό. Αλλά με βάση τα τωρινά δεδομένα η ιρανική πλευρά φαίνεται να έχει το πλεονέκτημα σε μια μακρόχρονη αντιπαράθεση τριβής (attrition war) μεταξύ των δύο δρώντων. Τα δεδομένα βέβαια μπορεί να αλλάξουν άρδην, αν για παράδειγμα οι μειονοτικές εθνοτικές ομάδες (Κούρδοι, Βελούχοι, Αζέροι) που διαβιούν στην ιρανική επικράτεια ταυτιστούν με τις ισραηλινές στοχεύσεις και ξεσηκωθούν ενάντια στην κεντρική εξουσία για να πετύχουν κάποιας μορφή αυτονομία. Επί του παρόντος δεν φαίνεται πάντως κάποια σχετική φυγόκεντρος τάση. Αλλά και στην περίπτωση που διασπαστεί το Ιράν σε επιμέρους κρατικές οντότητες αυτό θα επιτευχθεί κατά κόρον χάρη στις ισραηλινές ψυχολογικές και πληροφοριακές επιχειρήσεις, δηλαδή στην πιο ήπια μορφή της γεωπολιτικής ισχύος, που σχετίζεται με τον πυλώνα του Πολιτισμού/Πληροφορίας, κατά τον καθηγητή Ιωάννη Μάζη. Επομένως, μια δυνητική αποδόμηση και αποσύνθεση του Ιράν ως ενιαίου κρατικού δρώντος θα είναι πολύ πιο εύκολα εφικτή για το Ισραήλ ως απότοκο έμμεσων προσεγγίσεων στρατηγικής παρά μέσω της χρήσης σκληρής ισχύος που συχνά φέρνει τα αντίθετα από τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα, δηλαδή τη συσπείρωση των πολιτών γύρω από την κεντρική διακυβέρνηση.

Ιστορικά, η αντιστικτική διάκριση ανάμεσα στις δύο αυτές πολεμικές μεθοδολογίες έγινε φανερή τόσο κατά τη διάρκεια των ελληνο-περσικών πολέμων στην κλασσική αρχαιότητα όσο και κατά τη διάρκεια των βυζαντινο-περσικών συγκρούσεων του πρώιμου μεσαίωνα. Και στις δύο ιστορικές αυτές περιόδους οι ανατολίτες Πέρσες χρησιμοποιούσαν κατεξοχήν τη «βλεματοκεντρική» μέθοδο μάχης, με τη μορφή της εκτόξευσης μαζικού όγκου βελών προς τους αντιπάλους τους, ώστε να τους φθείρουν σταδιακά από ασφαλή απόσταση. Αντιθέτως, οι δυτικοί αντίπαλοί τους, Έλληνες και Ρωμαίοι αντίστοιχα, εφάρμοζαν κυρίως την άμεση προσέγγιση, καθώς προτιμούσαν να μάχονται εκ του σύνεγγυς/ εκ του συστάδην με πολύ βαρύ, ανώτερο οπλισμό, με στόχο την κατανίκηση του αντιπάλου και την κυριαρχία στο πεδίο της μάχης. Επίσης, οι Πέρσες συνήθως διέθεταν και ποσοτική υπεροχή έναντι Ελλήνων και Ρωμαίων, σε αναλογία με ό,τι παρατηρείται σήμερα στη σύγκρουση Ισραήλ-Ιράν.

Σε ό,τι αφορά τώρα την αποτελεσματικότητα των δύο αυτών προσεγγίσεων της πολεμικής σύγκρουσης, ιστορικά οι δρώντες που εφάρμοσαν με επιτυχία πέρα από την άμεση, κυρίως την έμμεση προβολή ισχύος και τη συναφή μεθοδολογία του μάχεσθαι αποδείχτηκαν πιο ευέλικτοι (flexible) και ανθεκτικοί (resilient) μακροπρόθεσμα και εν τέλει επικράτησαν επί των αντιπάλων τους. Εξόχως χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεσματικής εφαρμογής και των δύο προσεγγίσεων αποτελεί η αρχαία Ρώμη, η οποία όπως είναι ευρέως γνωστό χάρη στις ανώτερες τακτικές μάχης και εξοπλισμό του στρατού της πέτυχε διά της άμεσης ισχύος θεαματικά αποτελέσματα επί των αντιπάλων της. Κατά τη διάρκεια όμως του Β΄ Καρχηδονιακού Πολέμου όταν οι ρωμαϊκές στρατιές συνετρίβησαν κατά τα δύο πρώτα χρόνια της ιταλικής εισβολής του Αννίβα σε τρεις διαδοχικές μάχες (Τρεβία, Τρανσιμένη και Κάννες), αφήνοντας στο πεδίο της μάχης αρκετές δεκάδες χιλιάδες νεκρούς στρατιώτες, και μην έχοντας επί της ουσίας άλλο ανθρώπινο δυναμικό προκειμένου να αντιπαρατεθούν πλέον σε ανοιχτή μάχη εναντίον του, άλλαξαν ριζικά την στρατηγική τους μεθοδολογία. Ακολούθησαν έτσι μια πιο έμμεση επιχειρησιακή προσέγγιση, παρενοχλώντας και φθείροντας τα εχθρικά στρατεύματα τη δεκαετία που ακολούθησε διεξάγοντας επιχειρήσεις δολιοφθορών και συνεχούς κατατριβής του αντιπάλου. Εν τέλει οι Ρωμαίοι κατόρθωσαν να ξανασυγκεντρώσουν στρατό και να συντρίψουν τον εξαντλημένο αντίπαλό τους στην αποφασιστική μάχη της Ζάμας. Με άλλα λόγια, ενώ έχασαν όλες τις αρχικές μάχες κατόρθωσαν τελικά να κερδίσουν τον πόλεμο χάρη στην έμμεση και άκρως συντηρητική στρατηγική προσέγγιση που ακολούθησε ο ύπατος στρατηγός τους Φάβιος Μάξιμος, από τον οποίο και έγινε γνωστή ως «φαβιανή τακτική».

Συμπερασματικά, λοιπόν, θα λέγαμε ότι η άμεση προσέγγιση σε ό,τι αφορά τη διεξαγωγή των στρατιωτικών επιχειρήσεων είθισται να επιφέρει γρήγορα και απτά αποτελέσματα, κερδίζοντας τις εντυπώσεις των τρίτων δρώντων του διεθνούς συστήματος βραχυπρόθεσμα. Από την άλλη, η έμμεση προσέγγιση δύναται να εγγυηθεί αποτελέσματα που γίνονται ορατά σε βάθος χρόνου και καθίστανται ενδεχομένως πιο μόνιμα μακροπρόθεσμα. Με άλλα λόγια ακολουθώντας μια πιο άμεση προσέγγιση ο εκάστοτε κρατικός δρώντας είναι σε θέση να κερδίσει μεν σημαντικές αλλά μεμονωμένες μάχες, ενώ από την άλλη με την εφαρμογή έμμεσων προσεγγίσεων ολόκληρους πολέμους.